

NEKA ZAPAŽANJA O VJERONAUKU U ŠKOLAMA

Ante Mrvelj, Split

UDK : 372.8 : 001.891(497.5 Split)

Stručni članak

Školski vjeronauk je školski predmet čije ga vlastitosti i razlikuju od, recimo, župne kateheze. Ovaj školski predmet je nakon duljeg "crtanja i precrtavanja" dobio ime "vjeronauk", kako se i danas zove. Samo ime mu veli da označava "nauk" koji učenicima treba predati, označava informacije koje učenik treba naučiti i znati, označava u biti teoretiziranje vjere. Zato se za školski vjeronauk s pravom kaže da je on ipak više teorija, informiranje, a manje praksa i formiranje. Doduše, tamo gdje je informiranje, neizbježno je i određeno formiranje i obratno.

Školska godina koja je u tijeku: 96./97. prva je godina nakon "prijelaznog razdoblja", kao i programa koji je bio usvojen "ad experimentum" na pet godina. Što nam "praksa s terena" kaže?

Na temelju snimanja stanja na terenu metodom promatranja, anketnog upitnika i razgovora, moguće je dobiti jasnu sliku o tome što vjeronauk i vjeroučitelji u školi jesu, a kakva bi njihova uloga trebala biti u cjelokupnom odgojno-obrazovnom procesu.

Iz statističkih podataka¹ dobivenih iz škola s područja Splitsko-makarske nadbiskupije: Splita, Trogira, Kaštela, Sinja, Omiša, Makarske i Metkovića (reprezentativni uzorci), uvažavajući pritom specifičnosti navedenih mjesta, moguće je izvući određene zaključke.

U kratkom prikazu koji slijedi, istaknut ćemo pet bitnih točaka oko kojih ćemo formirati prikaz sadašnjeg stanja,² kako za osmoškolski, tako i za srednjoškolski vjeronauk. Govorit ćemo o:

- ambijentu u kojem se vjeronaučna nastava odvija,
- statusu vjeronauka u školi,
- vrednovanju vjeronauka u školi od strane: učenika, vjeroučitelja i nastavnika drugih predmeta,
- mjestu i ulozi osobe vjeroučitelja u školi,
- problemima i poteškoćama koji su specifični za vjeronauk.

¹ Riječ je o podacima koje su studenti 3. i 4. god. Katehetskog instituta i studenti 6. godine Teologije u Splitu dobili sa svojih hospitacija u osmogodišnjim i srednjim školama gore navedenih mjesta u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji. Studenti su morali iz dva predmeta: "seminar kateheze osmoškolaca" i "seminar iz kateheze srednjoškolaca" provesti 7-10 sati u pojedinim razredima radi dobivanja potrebnih informacija.

² Stanje koje podaci pokazuju odnosi se na školsku godinu 95./96. i kraj školske godine.

1. OSMOŠKOLSKI VJERONAUKE

1.1. *Ambijent i sredina*

a) Vjeronaučne učionice: više od 60% osmogodišnjih škola nema posebnih razreda za sate vjeronauka, dok to nije slučaj s drugim predmetima kao: crtanje, glazba, kemija, matematika, fizika. Logično iz toga slijedi da u učionicama gdje se odvija vjeronaučna nastava nema ni vjerskih obilježja.

b) Vjeroučitelj u radnom kolektivu: gotovo 90% vjeroučitelja uspješno se uklopilo u cjelinu nastavničkog tijela svog radnog kolektiva, posebno s ravnateljem i razrednikom. U radnom kolektivu i zbornici, vjeroučitelji su oko 70% prihvaćeni kao svojevrsni "korektivi", nisu izdvojeni ili stavljeni po strani. U mnogim slučajevima su "povjerljivi savjetnici" pojedinim kolegama.

1.1. *Status vjeronauka u školi*

a) Izborni predmet: iako je vjeronauk izborni predmet, ipak je oko 95% djece nižih razreda i 80% djece viših razreda osmogodišnje škole, izabralo baš vjeronauk.

1.3. *Vrednovanje vjeronauka u školi*

a) Od strane vjeroučenika: 90% vjeroučenika nižih razreda i 80% viših razreda su izjavili da im je vjeronauk najomiljeniji predmet jer je "nešto više i drugačije".

b) Od strane vjeroučitelja: većina vjeroučitelja smatra da je vjeronauk izborio svoje mjesto u školi, ali se tuže na koncepciju programa i traže da ih se "više čuje" kao ljude s terena.

c) Od strane roditelja: roditelji djece koja pohađaju vjeronauk, uglavnom imaju pozitivan stav prema vjeronauku u školi. No, to nije slučaj kad je u pitanju ocjenjivanje vjeronauka. Jedna skupina roditelja, i to baš oni koji "redovno pohađaju crkvu", vjeronauk smatraju kao predmet za "bolji prosjek ocjena". Druga skupina roditelja, "prigodni vjernici i posjetitelji crkve", bolje vrednuju ocjenjivanje vjeronauka u školi. Vele da "tek ozbiljno ocjenjivanje vjeronauka opravdava ulazak vjeronauka u škole".

d) Od strane kolega iz nastavnog zbora: njihov stav je sličan stavu roditelja, uz naglašeni "ideološki" prizvuk. Puno ovisi i kakav je "stav" zauzeo vjeroučitelj da vjeronauk postane ravnopravan predmet svim drugim predmetima i da u dostojanstvu i važnosti barem ne zaostaje za drugim predmetima.

1.4. *Mjesto i uloga vjeroučitelja u školi*

a) Omjer laika vjeroučitelja u odnosu na crkvene osobe je 3:2. Zvanje i profesiju vjeroučitelja u školi najspremnije i najkvalitetnije obavljaju laici, slijede redovnice, dok neki svećenici često nespremno ulaze u razrede.

To potvrđuju i stavovi vjeroučenika koji "više vole da im predavaju laici, i to žene" - viši razredi, "samo da je ženska osoba, redovnica ili laikinja", - niži razredi.

b) Odnos vjeroučitelja i vjeroučenika: disciplinu, autoritet i potrebnu distanciranost najbolje ostvaruju vjeroučitelji laici. Većina vjeroučenika cijeni autoritet i zahtjevnost kod vjeroučitelja. Svećenici-vjeroučitelji su najmanje u tome dosljedni. Redovnice su između svećenika i laika.

c) Ulogu vjeroučitelja u odgojno-obrazovnom procesu: praksa veli da je osobnost vjeroučitelja najbolje sredstvo u odgojno-obrazovnom procesu. Vjeroučenici na prvome mjestu stavljaju "kvalitetu informiranosti i formiranosti" vjeroučitelja, a na drugom mjestu "zrelost i odgovornost vjeroučitelja", a ne "nezreli i neuravnoteženi sveznalac".

1.5. *Poteškoće u praksi*

Poteškoće specifične za osmoškolski vjeronauk:

- red i disciplinu vjeroučitelji teže ostvaruju u odnosu na druge nastavnike;
- katekizmi u ulozi udžbenika nisu prikladni, budući da za to i nisu pisani;
- program je preopširan i treba ga smanjiti ili bar korigirati u dogovoru s vjeroučiteljima 's terena';
- manjak audio-vizualnih nastavnih pomagala za vjeronauk u školi.

II. SREDNJOŠKOLSKI VJERONAUK

2.1. *Ambijent i sredina*

a) Vjeronaučne učionice: u pogledu učionica i ambijenta problem je još izraženiji negoli u osmogodišnjim školama. Oko 75% srednjih škola nema poseban razred za vjeronauk, što nije slučaj s mnogim drugim predmetima. Vjerskih obilježja u tim učionicama gotovo da i nema. Problem vjeronaučne učionice je bolje riješen izvan Splita, u manjim gradovima nadbiskupije, gdje postoje učionice samo za vjeronauk (Omiš recimo!). U tim učionicama su redovito i vjerska obilježja.

b) Vjeroučitelj u radnom kolektivu: u usporedbi s osmogodišnjom školom, praksa veli da je suradnja vjeroučiteljâ u srednjoj školi s ostalim nastavnicima u radnom kolektivu površna i više prigodna negoli redovita. Odnos vjeroučitelja i drugih nastavnika je službeniji, posebno u završnim razredima srednjih škola, gdje je nastavnički kadar redovito posuđen iz drugih oblika djelatnosti. Ovo posebno vrijedi za one srednje škole koje nisu gimnazijskog tipa.

2.2. Status vjeronauka u školi

a) Izborni predmet: ušavši u srednje škole kao izborni predmet, vjeronauk je upisalo 65-70% srednjoškolaca. No, zbog nedostatka osposobljenog kadra (?) ili nečeg drugog, 1/5 srednjih škola nema organiziranu nastavu vjeronauka. Tamo gdje se vjeronauk održava, drži se samo jedan sat tjedno (iako su planom i programom predviđena dva sata), čime su nezadovoljni vjeroučitelji i većina vjeroučenika.

2.3. Vrednovanje vjeronauka u školi

a) Od strane vjeroučenika: 95% upisanih vjeroučenika pozitivno govori o ulasku vjeronauka u srednje škole. "To je predmet sasvim drugačiji od drugih", vele, i pomaže im u "izgradnji i rastu vlastite osobnosti i vjere".

b) Od strane vjeroučitelja: većina vjeroučitelja govore o "zahtjevnosti svednjoškolskog vjeronauka" i o "poteškoći oko zadržavanja već probuđenog interesa" za vjeronaukom kod učenika.

c) Od strane roditelja: stav roditelja sličan je stavovima roditelja učenika osmogodišnjih škola. No, 'doći' do roditelja srednjoškolaca je puno teže. Oni odgoj i obrazovanje svoje djece potpuno 'prebacuju' na djelatnike škole. To je očit pokazatelj slabog utjecaja roditelja na svoga srednjoškolca općenito, pa tako i na vjeronauk.

d) Od strane kolega nastavnika: iz razgovora s nastavnicima nastavnog zbora lako je zaključiti da oni vjeronauk u školi vrednuju kao "jedan od predmeta koji informira u svom području". Time vjeronauk stavljaju na razinu ostalih predmeta, ali uz određenu dozu 'ideologijskog' prizvuka. Vjeroučitelj je u zbornici više 'kateheta odraslih', a manje zastupnik interesa vjeroučenika.

2.4 Mjesto i uloga vjeroučitelja u školi

a) Omjer: i u srednjim školama je omjer zastupljenosti 3:2 za vjeroučitelje laike. Za oko 80% učenika nije važno 'tko' drži

vjeronauk, nego 'kako' ga drži. Iz toga je vidljivo da je srednjoškolicima važna kvaliteta osobe vjeroučitelja.

b) Odnos vjeroučitelja i vjeroučenika: praksa veli da vjeroučitelji dosta teško uspostavljaju pravi autoritet s vjeroučenicima, ali zato dosta lako ostvaruju potrebnu distancu.

c) Uloga vjeroučitelja u odgojno-obrazovnom procesu: primjetan je minimalni ili nikakav utjecaj vjeroučitelja u koordinaciji odgoja u odgojno-obrazovnom trokutu: škola-obitelj-župa. Razlog tome je nehomogenost srednjih škola. Naime, učenici jedne škole ne pripadaju jednoj župi, odnosno župi na čijem se teritoriju srednja škola nalazi (za razliku od mnogih osmogodišnjih škola), nego učenici dolaze iz cijeloga grada i okolice. Ipak se pokazalo da je osoba vjeroučitelja najbolje 'sredstvo' u odgojno-obrazovnom procesu, srednjoškolci na prvom mjestu stavljaju "informiranost" vjeroučitelja.

2.5. Poteškoće u praksi

Specifične poteškoće srednjoškolskog vjeronauka:

- problem pravog autoriteta vjeroučitelja naspram vjeroučenika;
- smanjivanje satnice s dva na jedan sat tjedno, što je u odnosu na program ozbiljan problem;
- pogrešni stavovi naspram vjeronauka: 'ideologijski' (nastavnici), manja zainteresiranost u postocima (učenici), slab utjecaj na vjeroučenicke (roditelji);
- brojnost učenika u razredu: 35, 38, 40, 42.

Usporedba

Iznijet ćemo usporedbe osmoškolskog i srednjoškolskog vjeronauka:

1. Vjeronauk u osmogodišnjim školama bolje je 'zaživio', dakle bolje ispunja i svoju svrhu. Vjeronauk u srednjim školama je više shvaćen kao 'predmet koji informira', kao 'jedna od ponuda vrednota i stavova koje se nude na pluralističkom tržištu ideja', a uz to je i 'ideologijski' shvaćen od strane drugih nastavnika.

2. Osmogodišnje škole uglavnom su upućene na određenu župu, što omogućuje rad s djecom u jednoj prirodnoj, teritorijalnoj, životnoj sredini. Srednje škole to nisu, pa je lošija povezanost među srednjoškolicima i nemaju 'župne svijesti'.

3. U osmogodišnjim školama obvezna su dva sata vjeronauka u tjednu, što omogućuje bolju obradu nastavnog programa, smireniji tempo rada i bolje međusobno upoznavanje. U srednjim ško-

lama ta je satnica prepolovljena, što opet pridonosi slabijoj obradi programa, bržem tempu rada i slabijem međusobnom upoznavanju.

4. Zajedničko je i jednom i drugom školskom vjeronauku da se u njih treba i dalje 'ulagati', i to još više, još bolje i još profesionalnije.

Zahvaljujem studentima na suradnji.